

УДК: 336

Ю.О. Махортов,

*д.е.н., професор, академік Української академії наук,
Київський університет культури і мистецтв,
вул. Коновальця, буд. 36, м.Київ, 01601, Україна
sklnata@ukr.net*

В.В. Гурочкіна,

*к.е.н., доцент, Університет державної фіскальної служби України,
вул. Університетська, буд. 31, м. Ірпінь, Київська область,
08201, Україна
viktorlav2005@ukr.net*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Анотація: У роботі формулюються основні поняття інклюзивного розвитку країни. Аналізується комплексний показник інклюзивності зростання та розвитку країни, його рівень та змістовні складові. Охарактеризовано змістовні складові комплексного індексу інклюзивності розвитку економіки та обґрунтовується їх важливість. Проаналізовано стан захищеності соціальних інтересів та вирішення питань бідності при впровадженні промислової автоматизації та інноваційних бізнес-процесів Індустрії 4.0. Визначено місце України у інклюзивній продуктивності розвитку та міжособистісній довірі країн світу.

Ключові слова: *інклюзія, інклюзивне зростання, глобалізація, індекси, соціальне забезпечення, соціальна безпека.*

Постановка проблеми. Актуальність вивчення питань, пов'язаних із забезпеченням соціального захисту та добробуту населення, обумовлена вимогою підвищення якості життя населення у світлі глобальних процесів.

Питання вивчення проблем теорії інклюзивного розвитку закладені дослідженнями переважно у публікаціях зарубіжних вчених: Д. Аджемоглу [1], Д. Робінсона [1], З. Ранієрі [7], Е.С. Райнерта [5], Дж. Подеста [6], З. М. Бедоса [2], С. Голандер [9], О. Д. Прогнімак [4] тощо.

Метою дослідження є вивчення та надання рекомендацій з формування системи соціального захисту населення, що нерозривно пов'язано із інклюзивністю розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Світова Індустрія 4.0 набирає стрімко обороти, головні особи, що приймають управлінські рішення в кожній країні світу в державному та приватному секторах, стикаються із новітніми методами та технологічними рішеннями майбутнього виробництва.

Світові тенденції залишають лідерську роль в Індустрії 4.0 за великими та сталими компаніями. Основними світовими лідерами промислової автоматизації є Siemens, ABB, Schneider Electric, Bosch, Rockwell Automation, Emerson, водночас лідерами серед ІТ є SAP, HP, IBM, Microsoft, Cisco. Практики прогнозують розподіл бізнес-спільноти на лідерів та аутсайдерів у виробництві, споживанні та збуту. В Україну більшість інноваційних бізнес-процесів Індустрії 4.0 заходять через зрілі інжинірингові компанії та міжнародні вендори.

У світі нестримно з'являються нові технології (штучний інтелект, робототехніка, інноваційне виробництво), бізнес-процеси та моделі, що стимулюють розробку нових технологій виробництва та/або формують ланцюги створення доданої вартості. Глобалізація перетворює виробництво у новий формат із складними завданнями реалізації промислових стратегій, які сприяють підвищенню продуктивності та інклюзивному зростанню.

Повільний прогрес зростання суспільного блага і поглиблення нерівності сприяли політичній поляризації та ерозії соціальної згуртованості в багатьох розвинених країнах та країнах, що розвиваються. Консенсус із питань розробки всеосяжної моделі соціально-економічного зростання призвело до виникнення поняття інклюзивності економічного зростання. За інформацією Світового економічного форуму (World Economic Forum) інклюзивність економіки характеризує відчуття кожної людини, її добробут при досягненні певного рівня економічного розвитку країни.

Рівень життя – це багатоаспектне явище, яке об'єднує дохід, можливість зайнятості, економічну безпеку та якість життя. ВВП на душу населення залишається основним мірилом економічного успіху, оскільки характеризує дохідність населення та результат його зайнятості. Для оцінки впливу економічного прогресу розглядаються не лише дані статистики зростання ВВП на душу населення, а й зміни в домашніх господарствах у відповідних країнах, рівень бідності-багатства, тривалість життя, стан здоров'я та рівень сталого розвитку.

Поступово збільшується потреба у поглибленні концепції інклюзивного сталого зростання (inclusive sustainable growth). Так, відносно новий глобальний індекс – індекс інклюзивності розвитку (IDI) [8], що нині запроваджений аналітиками WEF, є композитним ін-

дексом ранжування країн на основі їх комбінованих ключових показників ефективності та водночас характеризує результати зростання економіки країни, які відчуває на собі людина.

Такий підхід дещо відрізняється від традиційного, бо значно розширює аналітичні оцінки, проте залишаючи основним мірилом соціально-економічного розвитку країни ВВП на душу населення.

Інклюзія (англ. inclusion – включення, залученість) – це активізація участі усіх громадян соціуму у процесі економічного зростання і справедливий розподіл його результатів [4]. За даними вільної енциклопедії, «Інклюзія – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі» [3].

Інклюзивне зростання – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, отриманими кожним сектором економіки та різними верствами суспільства. Такий підхід розширює традиційні моделі економічного зростання та зосереджує увагу на рівності здоров'я, людський капітал, екологічний стан довкілля, соціальний захист та продовольчу безпеку як чинників світової безпеки в широкому розумінні [7].

Інклюзивне зростання – цілісна концепція системи соціального захисту населення із залученням уразливих верств населення в ділову діяльність у різних галузях національного господарства. Оцінка ефективності її впровадження характеризується рівнем ВВП на душу населення та змінами в домашніх господарствах у країнах, рівень бідності-багатства, тривалість життя, стан здоров'я та рівень сталого розвитку.

Треба зазначити, що складові показники індексу інклюзивності розвитку економіки розроблені як альтернатива ВВП і більш точноше відображають критерії економічного розвитку країни через призму добробуту людини. Складові показника національної ефективності та інклюзивності економічного зростання країни відображені на рис 1.

Рис.1. Комплексний показник інклюзивності зростання та розвитку країни [11].

Коефіцієнт доходності Gini характеризує рівень відхилення розподілу доходів між окремими особами або домашніми господарствами в країні від абсолютно рівномірного розподілу. При значенні 0 досягається абсолютна рівність, а при значенні 100 – абсолютно невірноважене становище.

За даними таблиці 1 варто зазначити, що базовими передумовами формування інклюзивної економіки є забезпечення розвитку освіти та знань, надання високої якості базових послуг та формування належної інфраструктури, знищення корупції та нездорової конкуренції, інтенсифікація фінансового посередництва в інвестиціях в реальний сектор економіки, посилення сприятливого підприємницького клімату, підвищення рівня зайнятості населення та оплати праці, оптимізація фіскального навантаження.

Змістовні складові комплексного індексу інклюзивності розвитку економіки відображені у таблиці 1.

Таблиця 1.

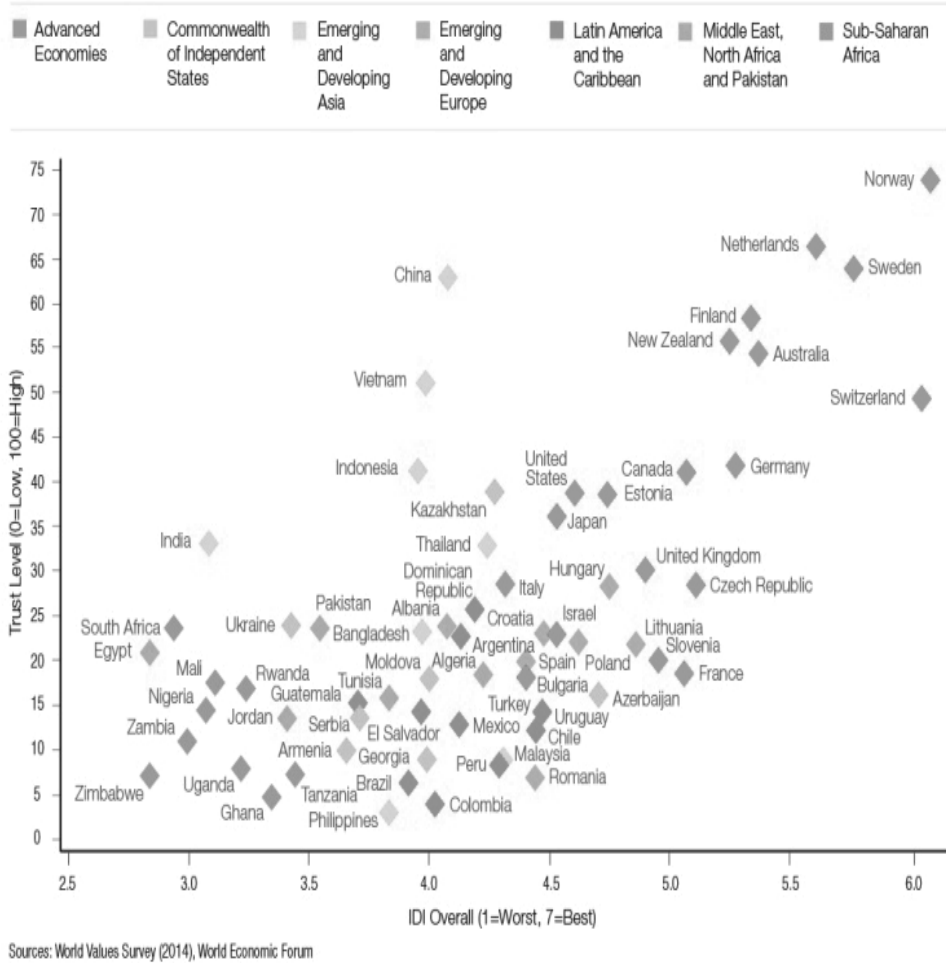
Змістовні складові індексу інклюзивності розвитку економіки*

Освіта та знання	Базові послуги та інфраструктура	Корупція та нездорова конкуренція	Фінансове посередництво в інвестиціях в реальний сектор	Створення активів та підприємництво	Зайнятість та винагорода за працю	Фіскальне навантаження
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Доступ	Основна та цифрова інфраструктура	Політична та бізнес-етика	Включення фінансової системи	Майно малого бізнесу	Продуктивна зайнятість	Податковий кодекс
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Якість	Сервіси та інфраструктура охорони здоров'я	Концентрація нездорової конкуренції	Посередництво у інвестиціях	Володіння нерухомістю та фінансовими активами	Заробітна плата та інші види винагороди	Соціальний захист
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Рівність						

Джерело: сформовано авторами за даними [10].

Місце України у інклюзивній продуктивності розвитку та міжособистісній довірі країн світу проілюстровано на рис 2.

За даними на рис 2. видно, що Україна залишається далеко позаду від світових інноваційних процесів розвитку та соціального забезпечення.

6 | The Inclusive Development Index 2018

Рис. 2. Інклюзивна продуктивність розвитку та міжособистісна довіра країн світу [10].

Рейтинг The Inclusive Development Index (IDI) 2018 очолює Норвегія (1) із найкращим показником передової або розвиненої економіки (табл.2). За нею – Ісландія та Люксембург із рівним значенням індексу, далі – Швейцарія та Данія. У рейтингу країн з новою економікою або економікою, що розвивається, лідирують шість європейських економік: Литва (1), Угорщина (2), Латвія (4), Польща (5), Хорватія (7) і Румунія (10).

Для цих країн особливе значення має членство в ЄС, що обумовлене скороченням нерівності багатства та зростанням медіанного доходу домогосподарств.

Таблиця 2

**Індекс інклюзивного розвитку IDI
(The Inclusive Development Index) у 2018 р.***

Країна	Передова економіка		Країна	Нова економіка	
	Рейтинг	Індекс		Рейтинг	Індекс
Норвегія	1	6,08	Литва	1	4,86
Ісландія	2	6,07	Угорщина	2	4,74
Люксембург	3	6,07	Азербайджан	3	4,69
Швейцарія	4	6,05	Латвія	4	4,67
Данія	5	5,81	Польща	5	4,61
Швеція	6	5,76	Панама	6	4,54
Нідерланди	7	5,61	Хорватія	7	4,48
Ірландія	8	5,44	Україна	49	3,42

* Сформовано авторами на основі відкритих даних: The Inclusive Development Index 2018. World Economic Forum. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018>.

Україна посідає лише 49 місце у рейтингу IDI 2018 із рангом 3,42 серед економік світу, що розвиваються. Це значно нижче, ніж показник п'ятирічної давнини. Причинами є тривалі бойові дії на сході країни, що нівелюють ефект економічного розвитку, оскільки вкрай негативно впливають на найменш забезпечені верстви населення. Талановита молодь залишає Україну в пошуках кращих умов життя та можливостей особистісного розвитку. В нашій країні одним із негативних факторів є найвищий показник нерівності добробуту населення. Але і позитивним є той факт, що нерівність доходів і бідність не надто кричущі. За системою освіти спостерігається інклюзивне зростання із доволі високим рівнем можливостей для студентів із різних соціально-економічних рівнів.

Аналізуючи показники, варто зазначити, що у порівнянні з розвинутими країнами показники системи охорони здоров'я та допомоги безробітним у країні свідчать про високий рівень соціального захисту. Пріоритетами розвитку залишаються покращення професійної підготовки, зниження адміністративного навантаження при створенні нового бізнесу, розширення фінансування для підприємців, а також посилення боротьби з корупцією.

Висновки

Отже, нині основною концепцією розвитку для нашої країни має стати інклюзивне стале зростання шляхом підвищення ступеня участі всіх громадян в соціумі. Станом на 2018 рік рейтинг України склав 49 позицію із інклюзивного розвитку країн, що розвиваються. Тому нам необхідно рухатись до ефективних можливостей та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжуватимуться вигодами кожному сектору економіки та різним верствам суспільства. Зусилля уряду мають спрямовуватися на рівність здоров'я, посилен-

ня людського капіталу, досягнення екологічного стану довкілля, забезпечення соціального захисту та продовольчої безпеки як основних чинників інклюзивної економіки.

Розвиток інклюзивної економіки в Україні має стати важливим кроком у реалізації цілісної концепції системи соціального захисту населення. З цією метою вкрай необхідно розглядати інклюзивні бізнес-моделі як елемент загальної національної стратегії, спрямованої на залучення уразливих верств населення в ділову діяльність у різних галузях національного господарства.

Список використаних джерел

1. Аджемоглу Д., Робинсон Д. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты. Москва, АСТ, 2015. 693 с.

2. **Зені Мінтон Бедос.** Для багатших і для бідніших. Зростання нерівності – одна з найбільших соціально-економічних і політичних проблем сучасності URL: Режим доступу: <http://tyzhden.ua/World/62625>.

3. **Інклюзія.** Вікіпедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%8F>.

4. **Прогнімак О. Д.** Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи URL [http://www.evd-journal.org/download/2018/1\(51\)/pdf/26-Prohnymak.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2018/1(51)/pdf/26-Prohnymak.pdf)

5. **Райнерт Э.С.** Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными / пер. с англ. Н. Автономовой. Москва: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. С. 153.

6. **Podesta J.** Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability URL: <https://www.americanprogress.org/issues/economy/report/2013/02/07>.

7. **Ranieri, Rafael; Ramos, Raquel Almeida (March 2013).** “Inclusive Growth: Building up a Concept” (PDF). Working Paper. 104. Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth. ISSN 1812-108X. Retrieved 13 January 2015.

8. **Readiness for the Future of Production Report 2018.** URL: <https://www.weforum.org/reports/readiness-for-the-future-of-production-report-2018>.

9. **Saskia Hollander, Rojan Bolling.** Practice, don't preach: getting serious about inclusive development URL: <http://www.thebrokeronline.eu/>.

10. **The Inclusive Development Index 2018.** World Economic Forum. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018>.

11. **World Economic Forum, The Inclusive Growth and Development Report 2017.**

References

1. **Adzhemohlu D., Robynson D.** Pochemu odny strany bohatye, a druhye bednye. Proyskhozhdnyye vlasty, protsvetaniya y nyshchety. Moskva, AST, 2015. 693 s.

2. **Zeni Minton Bedos.** Dlia bahatshykh i dlia bidnishykh. Zrostannia nerivnosti – odna z naibilshykh sotsialno-ekonomichnykh i politychnykh problem suchasnosti URL: Rezhym dostupu: <http://tyzhden.ua/World/62625>.

3. **Inkluziia.** Wikipediia. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D1%96%D1%8F>.
4. **Prohniamak O. D.** Inkluzyvnyi rozvytok ukrainy: pereshkody vs perspektyvy URL [http://www.evd-journal.org/download/2018/1\(51\)/pdf/26-Prohniamak.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2018/1(51)/pdf/26-Prohniamak.pdf).
5. **Rainert Э.С.** Как богатые страны стали богатыми, у роchemu бедные страны ostaiutsia бедными / per. s anhl. N. Avtonomovoi. Moskva: Yzd. dom Hos. un-ta – Vysshei shkoly ekonomyky, 2011. S. 153/.
6. **Podesta J.** Inclusive Economic Growth: Increasing Connectivity, Expanding Opportunity, and Reducing Vulnerability URL: <https://www.american-progress.org/issues/economy/report/2013/02/07>.
7. **Ranieri, Rafael; Ramos, Raquel Almeida** (March 2013). “Inclusive Growth: Building up a Concept” (PDF). Working Paper. 104. Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth. ISSN 1812-108X. Retrieved 13 January 2015.
8. **Readiness for the Future of Production Report 2018.** URL: <https://www.weforum.org/reports/readiness-for-the-future-of-production-report-2018>.
9. **Saskia Hollander, Rojan Bolling.** Practice, don't preach: getting serious about inclusive development URL: <http://www.thebrokeronline.eu/>.
10. **The Inclusive Development Index 2018.** World Economic Forum. URL : <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018>.
11. **World Economic Forum, The Inclusive Growth and Development Report 2017.**

Юрий Алексеевич Махортов,

*д.э.н., профессор, Киевский университет культуры и искусств,
ул. Коновальца, д.36, г. Киев, 01601, Украина
sklnata@ukr.net*

Виктория Викторовна Гурочкина,

*к.э.н., доцент, Университет государственной налоговой службы Украины,
ул. Университетская, д. 31, г. Ирпень, Киевская область, 08201, Украина
viktoriov2005@ukr.net*

Стратегические направления инклюзивного развития Украины

Аннотация. В работе формулируются основные понятия инклюзивного развития страны. Анализируется комплексный показатель инклюзивного роста и развития страны, его уровень и содержательные составляющие. Охарактеризованы содержательные составляющие комплексного индекса инклюзивности развития экономики и обосновывается их важность. Проанализировано состояние защищенности социальных интересов и решения вопросов бедности при внедрении промышленной автоматизации и инновационных бизнес-процессов Индустрии 4.0. Определено место Украины в инклюзивной производительности развития и межличностного доверия стран мира.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивный рост, глобализация, индексы, социальное обеспечение, социальная безопасность.

Yuriy Makhortov,

*Doctor of Economics, Professor, Kiev University of Culture and Arts
ul. Konovaltsya, d.36, Kiev, 01601, Ukraine
sklnata@ukr.net*

Victoria Gurochkina,

*Ph.D., Associate Professor, University of State Tax Service of Ukraine
st. Universitetskaya, 31, Irpen, Kiev region, 08201, Ukraine
viktoriov2005@ukr.net*

Strategic directions of inclusive development of Ukraine

Abstract: The paper formulates the basic concepts of inclusive development of the country. The complex indicator of inclusive growth and development of the country, its level and meaningful components are analyzed. The content components of the complex index of inclusiveness of economic development are characterized and their importance is substantiated. The state of protection of social interests and the resolution of poverty issues in the implementation of industrial automation and innovative business processes of Industry 4.0 has been analyzed. The place of Ukraine in inclusive productivity of development and interpersonal trust of the countries of the world is determined.

Keywords: *inclusion, inclusive growth, globalization, indices, social protection, social security.*